

**ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ
ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИМУШУВАННЯ ДО ВИКОНАННЯ
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ**

Особа злочинця вивчається різними науками, такими як: кримінологія, кримінальне право, психологія, психіатрія, соціологія, філософія та ін.

Як зазначав П. Матишевський: поняття «особа злочинця» охоплює широке коло соціально значущих властивостей (ознак) особи (соціально-демографічні, морально-психологічні, психофізичні), тобто комплекс його ознак: особисті властивості, його зв'язки та стосунки з іншими людьми, його моральний і духовний світ, індивідуальні особливості, його життєві установки (Матишевський П. Кримінальне право України. Заг. ч. : Підр. — К. : Юрінком Інтер, 2000. — С. 35.).

Р. С. Белкін зазначав, що якщо сумувати якості особистості, що є об'єктом дослідження кримінології, судової психології, наук кримінального і кримінального процесуального права, то на долю криміналістики залишиться дослідження:

а) самотинних і психофізичних властивостей особи, дані про яких використовуються з метою розшуку та ідентифікації;

б) самотинних і психофізичних властивостей особи, що визначаються та проявляються в способі вчинення злочину;

в) методики вивчення особи учасників процесу слідчим і судом, тобто методів та правил вивчення особи в практичних цілях кримінального судового провадження (Белкин Р. С. Курс криминалистики: Частные криминалистические теории. В 3-х томах. — М. : Юристъ, 1997. — Т. 2. — С. 34—35).

Слід зазначити, що найважливішим елементом криміналістичної характеристик будь якого злочину є особа злочинця та данні про неї.

Вбачається доцільним погодитись з думкою В. В. Тіщенко, який вказує на те, що такі дані містять у собі різні відомості, що характеризують типову особистість злочинця, який вчиняє злочин певної спрямованості, і сприяють побудові версій щодо нього, його пошуку і встановленню. Криміналістично-значущі властивості особистості злочинця можна поділити на три групи:

1) біологічні, що включають статеві, вікові, фізичні ознаки;

2) психічні, що свідчать про інтелект, емоційну і волюву сферу індивіда;

3) соціальні, що характеризують його суспільний статус, професійну належність, родинний стан, місце проживання, рід занять, взаємини з

іншими людьми тощо (Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів / В. В. Тіщенко: Монографія // Одеська національна юридична академія. — О. : Фенікс, 2007. — С. 62.).

Криміналістичну науку цікавлять в узагальненому вигляді лише ті об'єкти, які приймають участь у акті відображення злочину і його учасників, а також результати цього відображення в навколишньому середовищі, що містять в собі інформацію про всі істотні обставини аналогічних подій, тобто тільки те, що утворює інформаційну основу для розкриття, розслідування і запобігання злочину (Басай В. Д. Основні напрямки та методика сучасних одорологічних досліджень / В. Д. Басай // Актуальні проблеми сучасної криміналістики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції у двох частинах. — Сімферополь: Доля. — Ч. 2. — 2002. — С. 169.).

Слід зазначити, що для реалізації примушування до виконання цивільно-правових зобов'язань особа злочинця повинна бути пов'язана з потерпілим цивільно-правовими зобов'язаннями (кредитор з цивільно-правового зобов'язання, тобто особа, на користь якої боржник повинен вчинити обумовлену зобов'язанням дію (або утриматися від певної дії); цесіонарій, тобто особа, на користь якої первісний кредитор уступив право вимоги; поручитель, який виконав зобов'язання і набув усіх прав кредитора за цим зобов'язанням щодо боржника в обсязі виплаченої цим поручителем суми; боржник під час солідарного зобов'язання, який виконав його повністю, щодо інших боржників на основі права регресу; будь яка інша особа, зокрема, та, яка виконує «замовлення» кредитора (Соловійова А. М. Примушування до виконання цивільно-правових зобов'язань / А. М. Соловійова : Монографія. — К. : КНТ, 2007. — С. 67.).

З наведеного вище вбачається, що між потерпілим та злочинцем наявні відповідні зв'язки. Це вказує також, на те, що особа потерпілого та зловмисник у більшій частині випадків вчинення вказаного злочину відомі.

У разі виконання злочину на замовлення, потерпілий може не знати осіб, що безпосередньо вчиняють злочинні дії, однак знати або здогадуватися про замовника їх здійснення.

Що стосується даних про освіту особи злочинця, то вони вказують на наявність залежності анти суспільної поведінки від рівня освіти та інтелектуального розвитку, що впливають на круг інтересів і потреб та можливості їх задоволення законним шляхом. Для досліджуваного виду злочину характерний середній рівень освіти. Спостерігається низький процент вчинення відповідного злочину особами у яких наявна вища освіта.

Що стосується статі особи злочинця, то вбачається що примушування до виконання цивільно-правових зобов'язань вчиняють як правило особи чоловічої статі, оскільки вимога виконати чи не виконувати

договір, угоду чи інше цивільно-правове зобов'язання з погрозою насильства над потерпілим або його близькими родичами, пошкодження чи знищення їх майна за відсутності ознак вимагання має сприйматися потерпілим як реальна. Тобто вимога з боку осіб жіночої статі має менш загрозливий вид, ніж ті самі дії вчиненні особою чоловічої статі.

Таким чином, дані про особу злочинця, як елементу криміналістичної характеристики примушування до виконання цивільно-правових зобов'язань мають основоположне значення, оскільки вони є потужною інформаційною базою, яка надасть можливість при встановленні відповідних кореляційних зв'язків визначити інші невідомі елементи характеристики.

ПАДЕЙ А. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри криміналістики

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛІСТИКИ

Під принципом (від латинського *principium* — початок, основа) зазвичай прийнято розуміти будь — яке вихідне положення (теорії, вчення, науки) або внутрішнє переконання людини, її погляд на речі [Большая советская энциклопедия. — 2-е изд. («Синяя»). — Коллектив БСЭ. — 1949—1957. Т. 20. с. 588.]. Таке багатозначне визначення цього поняття призводить до того, що в літературі, в тому числі і криміналістичній, термін «принцип» вживається як в значенні постулату, вихідної послідовки, закону, так і в сенсі основного правила, умови, основоположної ідеї.

Багатозначність визначення поняття принципу, тягне за собою як природний наслідок різне смислове вживання даного терміну в криміналістичній теорії. Наприклад, такий автор, як А. Я. Гінзбург, проаналізувавши з цієї точки зору криміналістичну літературу, показав, що існують різні погляди на принципи криміналістики, немає єдності у визначенні системи цих принципів, їх субординації та чіткої уніфікації.

Увагу проблемам принципів криміналістичної науки присвятили такі радянські та сучасні вчені як: О. Я. Гінзбург, І. А. Возгрін, Л. Я. Драпкін, О. О. Екскархопуло, О. М. Колесніченко, В. С. Комарков, В. О. Коновалова, М. О. Селіванов, А. М. Сербулов, В. В. Тіщенко, В. М. Шавер, А. В. Шмонін, Н. П. Яблоков та інші.

Як нам відомо, цільовою роботою стосовно принципів науки криміналістики, стала книга О. Я. Гінзбурга «Принципи радянської криміналістики». [Гінзбург А. Я. Принципы советской